

Hakeutusvaiheen merkitys opintojen henkilökohtaistamisessa

Jarmo Salo

Yliopettaja, FT, KL
Oamk Ammatillinen opettajakorkeakoulu
jarmo.salo@oamk.fi

Hannu Korkala

Lehtori, insinööri, NTM
Oamk Ammatillinen opettajakorkeakoulu
hannu.korkala@oamk.fi

Tiivistelmä

Artikkelissa kuvataan, miten henkilökohtaistamisen hakeutusvaiheessa opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista hyödyntäen hänelle rakennetaan tarkoituksenmukainen oppimispolku. Hakeutusvaihe on kokemuksemme mukaan koko henkilökohtaistamistoiminnan tärkein vaihe. Se tuottaa opiskelijalle vision hänen oppimapolustaan ja ohjaajille syntyy strategia siitä, miten kulloisenkin opiskelijan kanssa on tarkoituksenmukaista toimia. Artikkelissa hakeutusvaiheen

onnistumista on mitattu kyselyn avulla. Kohdejoukko muodostuu Oulun seudun ammattikorkeakoulun ammatillisen korkeakoulun vuonna 2010 ja 2011 opintonsa aloittaneista ja syyskuuhun 2011 mennessä valmistuneista näyttötutkimustestareista. Lähes kaikki vastanneet olivat lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että he olivat osoittaneet osaamisensa tekemänsä suunnitelman (Hensu) mukaan. Ohjaajat olivat hyväksyneet suunnitelman ennen osaamisen osoittamisen aloittamista. Sen toteutumisesta on seurattu jatkuvan ohjaamisen avulla. Voidaan siis havaita, että hakeu-

tumisvaiheessa rakentunut opintopolku on toteutunut. Hyvin suunniteltu ja ohjattu hakeutumisvaihe näyttää vastanneiden kohdalla johtaneen onnistuneeseen oppimistulokseen.

Avainsanat: *Henkilökohtaistaminen, hakeutumisvaihe, aikaisemmin hankittu osaaminen, oppimispolku*

Abstract

The article describes how, in the phase of seeking for individual competence recognition, a student is created a meaningful learning path availing of his/her earlier acquired competences. According to our experiences, the phase of seeking for individualization is the most important stage in the whole system. It creates prospects to the student about his/her learning path and a strategy to the supervisors about the meaningful ways of acting with each student. The present article reports of the enquiry which measured

the appropriateness of the seeking phase actions. The target group is composed of the students who started their education for vocational skills demonstration supervisors in 2010 and 2011 and finished it by September 2011. 93, 8% of the respondents agreed fully or nearly fully on the statement that they had demonstrated their competence according to their individual learning plan. The plan had been accepted before the start of the skills competence demonstration, and its realization had been followed by ongoing supervision. Consequently, we can notice that the learning path created at the beginning of the studies was realized. A well planned phase of seeking for individual competence recognition seems to have led to a successful outcome among the respondents.

Key words: *individualization, phase of seeking for individual competence, earlier acquired competences, learning path*

Johdanto

Aikaisemmin hankitulla osaamisella on tärkeä merkitys oppimisessämme. Erityisesti aikuisille suunnatut opinnot on tarkoituksenmukaista suunnata siten, että ne mahdollistavat aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen. Kuvaamme artikkelissa pragmaattisesti, miten opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista voidaan tunnistaa ja miten se voi toimia opiskelijan visiona hänen oppimispolkuunsa. Käsitämme henkilökohtaistamisen pragmaattiseksi

toiminnaksi, jossa oppijan kanssa yhdessä sovitaan niistä tulevista teoista, joilla hän osoittaa osaamisensa. Preskill ja Torres (1999) määrittelee pragmaattisen toimintatavan kehittämistyön apuvälineeksi, jonka tehtävänä on edistää osallistuvien tahojen reflektiota kehittämistyöstä ja sen tuloksista. Tässä artikkelissa kuvaamme yhtä henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheen toteuttamiseen liittyvää toimivaksi havaitsemaamme käytäntöä.

Hakeutumisvaiheessa luomme oppijan kanssa yhteistyössä hänelle relevantin opintopolun. Se edellyttää asiakaslähtöistä ajattelua, jossa etsitään oppijan kannalta tarkoituksenmukaisia toiminn

tatapoja (Raivola 2000). Hakeutumisvaihe on kokemuksiemme mukaan koko henkilökohtaistamistoiminnan tärkein vaihe. On myös mainittu, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen perustuva henkilökohtaistamistyö tuo kaikille osapuolille merkittäviä etuja (Rehtorineuvostot 2009, 10; Haltia & Jaakkola 2009, 6-8). Meille ohjaajina on heti hakeutumisvaiheen alusta tärkeä rooli luoda opiskelijan kanssa yhteinen käsitys siitä, miten hänen oppimispolkunsu tulee etenemään. Kutsumme tuota luomaamme yhteistä näkemystä *opiskelijan visioksi* oppimispolustaan. Kuvaamme myös toimenpiteitä siitä, miten kulloisenkin opiskelijan kanssa työskennellään, jotta visio toteutuisi. Kun visiota opiskelijan kanssa muodostetaan, niin samalla meille *ohjaajina* syntyy toiminnan tuloksena *strategia* opiskelijan vision toteuttamisesta. Edellä kuvattua toimintaa kutsumme henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheeksi.

Hakeutumisvaiheen lähtötilanne ankuroituu ajattelussamme saumattomasti aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen, ja siihen liittyy myös osaamisen tunnustaminen. Käsitämme aikaisemmin hankitun osaamisen olevan opiskelijan *saavuttamaa tai osoittamaa osaamista*. Osaamisen tunnistamisen käsitämme olevan sekä opiskelijan että ohjaajan yhteistyönä tapahtuvaa opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen tietoisuuteen saattamista. Osaamisen osoittaminen tarkoittaa ajattelussamme puolestaan kaikkia niitä erikseen sovitutuja yksilöllisiä tapoja ja keinoja, joilla opiskelija *tuo osaamisensa näkyviin* suhteessa osaamisvaatimukseen. Olemme ajatelleet, että toimintamme lähtökohta on konstruktiiivisessa koulutussuunnittelussa, koska näyttötutkintomestari-

koulutus suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen pohjalta.

Kuvaamme hakeutumisvaiheen ja siihen liittyvän ohjausprosessin toteutusta Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa talvella 2010 ja 2011 aloittaneiden näyttötutkintomestareiksi opiskelevien ammatinopettajien opintopolkujen kautta. Aloittaneita opiskelijoita oli 67. Tulososuuden muodostaa valmistuneilta opiskelijoilta ($n = 49$) kerätty palaute. Tulososio perustuu opiskelijoiden kokemuksiin siitä, miten hakeutumisvaiheen suunnitelma on heidän kohdallaan toteutunut.

Tulokset osoittavat, että hakeutumisvaihe on opiskelijoiden mielestä onnistunut hyvin ja henkilökohtaistamistoiminta on heidän mielestään toiminut pääosin relevanttisesti. Tulokset painottavat myös sitä, että ohjaajien antamalla reaaliaikaisella palautteella ja ohjauksella on merkittävä rooli opintojen onnistumisessa. Ilman reaaliaikaista palautetta ja henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheeseen liittyvää ohjausta henkilökohtaistamistyö ei oletettavasti olisi onnistunut vastanneiden kannalta riittävän hyvin.

Henkilökohtaistamisen hakeutumisvaihe

Hakeutumisvaihe on ajattelussamme eräänlainen *vision* ja *strategian* luontovaihe. Varsinainen *opintovaihe* ja *osaamisen osoittamisvaihe* ovat hakeutumisvaiheessa syntyneen *strategian tuloksia*. Opiskelijoiden erilaiset opiskelijakohtaiset opintopolut muotoutuvat hakeutumisvaiheessa riippuen heidän aikaisemmin hankkimastaan osaamisestaan. Mikäli emme toteuta ha-

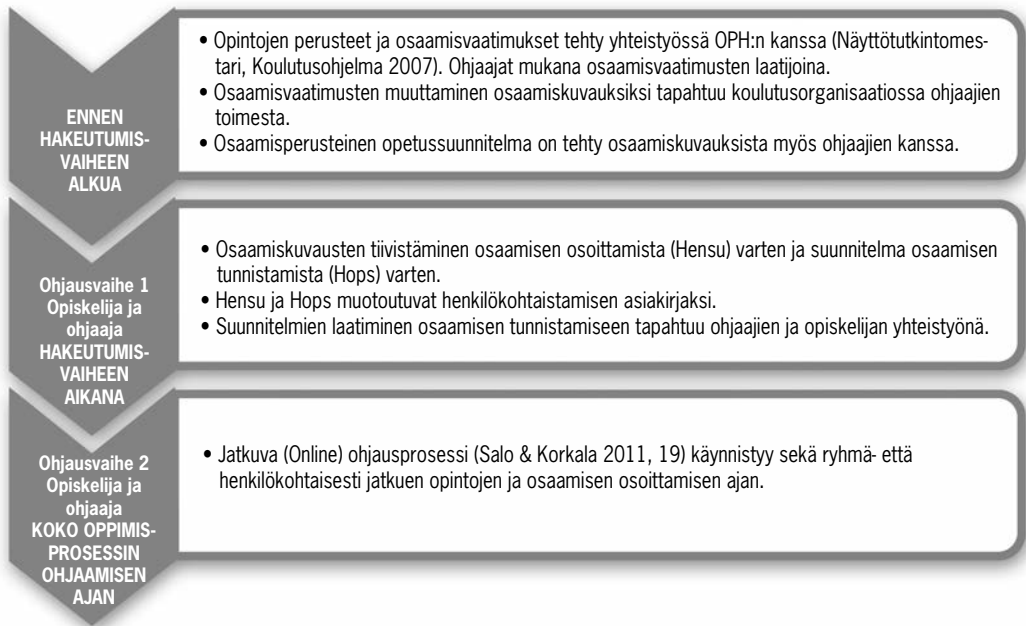
keutumisvaihetta systemaattisesti jokaisen opiskelijan kohdalla, niin jatkossa koko henkilökohtaistamisprosessi ei todennäköisesti toimi opiskelijan eikä ohjaajankaan kannalta tarkoituksenmukaisesti. Tässä artikkelissa tarkastelemme kyselyyn vastanneiden (n = 49) näyttötutkintomestariksi valmistuneiden hakeutumisvaiheen toteuttamisen onnistumista.

Hakeutumisvaiheessa (Salo & Korkala 2011, 18–19) kartoitamme yhdessä opiskelijan kanssa hänen työ- ja opiskeluhistoriansa. Kartoittamismenetelmänä käytämme kirjallista alkukartoitusta ja ryhmäohjausta sekä haastattelua. Kartoituksessa opiskelija arvioi omaa osaamistaan suhteessa osaamisvaatimukseen. Osaamisen kartoituksen tuloksia vertaamme Näyttötutkintomestariohjelman (OPH 2007) opintojen perusteisiin. Niissä on määritelty osaamiskuvaukset ja osaamisvaatimukset arviointi-

kriteereineen. Ilman osaamisvaatimuksia ja osaamiskuvauksia hakeutumisvaihetta ei voi tehdä.

Kuva 1 havainnollistaa sitä, miten osaamisvaatimukset ja osaamiskuvaukset ovat vaihe vaiheelta syntyneet.

Kuvasta näkyy, miten olemme muodostaneet osaamisperusteisen opetussuunnitelman, ja miten ja missä vaiheessa opiskelijan henkilökohtaisiin opintoihin liittyvät suunnitelmat syntyvät. Ennen hakeutumisvaiheen alkua olemme perehtyneet koulutusohjelman perusteeseen ja osaamisvaatimukseen (OPH 2007). Olemme purkaneet osaamisvaatimukset osaamiskuvauksiksi. Osaamiskuvauksista olemme muodostaneet osaamisperusteisen opetussuunnitelman. Tässä vaiheessa ei ole vielä opiskelijaa, vaan lähtötilanne on yksi osa organisaatiossa tehtävää henkilökohtaistamisen esitoimintaa, joka mahdollistaa

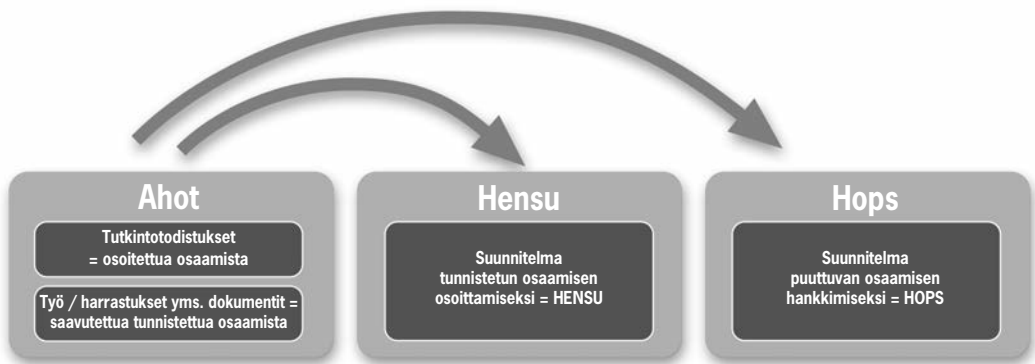

Kuva 1. Osaamisvaatimusten ja opiskelijan vision sekä ohjaajan strategian muotoutuminen

henkilökohtaistamistyön toteuttamisen organisaation sisällä.

Kun henkilöt hakeutuvat koulutusohjelmaan opiskelijoiksi, aloitamme varsinaisen hakeutumisvaiheeseen liittyvän ohjaustyön (ohjausvaihe 1). Ohjauksen onnistuminen edellyttää sitä, että meillä on olemassa osaamisvaatimukset ja osaamisperusteinen opetussuunnitelma.

Edellisen pohjalta muodostamme yhdessä opiskelijan kanssa vision hänelle syntyvästä opintopolusta. Samassa tilanteessa meille ohjaajille syntyy strategia siitä, miten toimimme kyseisen opiskelijan kohdalla. Kuva 2 havainnollistaa hakeutumisvaiheessa kartoitettavan aikaisemmin hankitun osaamisen (AHOT) merkitystä oppimispolkuvision synnystä.

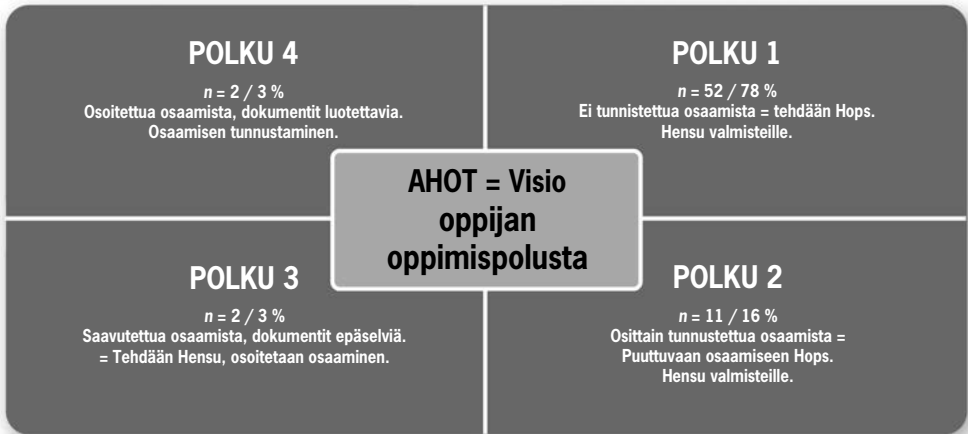

Kuva 2. Aikaisemmin hankitun osaamisen merkitys oppimispolkuvision synnystä

Osoitetusta osaamisesta (AHOT-vaihe) vaadimme luotettavat dokumentit. Saavutettu osaaminen on pystyttävä osoittamaan. Aikaisemmin hankittua osaamista arvioimme myös kirjallisten itsearviointien ja erilaisten lausuntojen pohjalta. Käytämme jatkuvasti myös ohjausklinikkaa (Salo & Korkala 2011, 18-20) ja reaaliaikaista ohjausprosessia osaamisen tunnistamisessa. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tuottaa opiskelijalle omaa henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan. Asiakirja pitää sisällään suunnitelman puuttuvan osaamisen hankkimisesta (HOPS) ja suunnitelman tunnistetun osaamisen osoittamiseksi (HENSU). Asiakirja on opiskelijalle visio omasta oppimispolustaan.

Tehdessämme aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamistyötä, sen tuloksena syntyy pääsääntöisesti neljä erilaista oppimispolkua eli opiskelijan visiota. Kuva 3 havainnollistaa kohdejoukon oppimispolut ($n = 67$) osaamisen tunnistamisvaiheen tuloksena.

Polku 1: Oppijoilla ($n = 52, 78\%$) ei ole aikaisemmin hankittua osaamista suhteessa osaamisvaatimukseen. Yhteistyössä jokaisen opiskelijan kanssa laadimme henkilökohtainen opiskelusuunnitelman (HOPS), jonka ohjaamana hän voi hankkia vaadittavan osaamisen. Osaamisen tunnistamista jatkaessaan opiskelija vähän kerrallaan tekee päätöksiä niistä tavoista keinoista ja teoista, joiden avulla hän aikoo osoittaa

Kuva 3. Erilaisia oppimispolkuja (n = 67)

osaavansa osaamisvaateet. Tässä vaiheessa muotoutuu opiskelijan henkilökohtainen suunnitelma osaamisen osoittamista varten eli Hensu. Hensu on jokaisella opiskelijalla erilainen, koska osaamisen osoittaminen on jokaisen opiskelijan kohdalla uniikki prosessi.

Polku 2: Opiskelijat (n = 11, 16 %) ovat osoittaneet, että heillä on aikaisemmin hankittuna vaadittavaa osaamista ja he kykenevät todistamaan sen luotettavin dokumentein. Luotettava dokumentti voi olla esimerkiksi tutkintotodistus tai hyväksytysti suoritettu tutkinnon osa, joka vastaa osaamisvaatimuksia. Tuolloin voidaan katsoa, että opiskelija on osoittanut osaamisensa jo aiemmin.

Vaadittu osaaminen voi olla käytännössä esimerkiksi seuraavan kaltaista: opiskelija on itse suorittanut näyttötutkinnon vuonna 2007 tai sen jälkeen; osallistunut näyttötutkintosuoritusten arviointiin omalla ammattialallaan useita kertoja; on itsenäisesti ollut laatimassa näyttötutkinnon järjestämissopimuk-

sen liitteineen, erityisesti näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman ja tutkintotoimikunta on solminut järjestämissopimuksen. Hän on itsenäisesti toteuttanut tutkinnon suorittajan kanssa henkilökohtaistamisprosessin 3-vaiheisesti ja osaamisesta löytyy luotettava todistus, lausunto tms. Hän on toiminut omalla ammattialallaan tutkintotoimikunnassa jäsenenä, josta on todistus.

Osaamisvaatimukset ovat kuitenkin usein hyvin laaja-alaisia, jolloin opiskelija esim. kykenee osoittamaan vain osan vaadittavasta osaamisesta. Tuolloin hän täydentää osaamisvajettaan esimerkiksi opiskelemalla puuttuvaa, vaadittavaa osaamista. Tässä tapauksessa opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) ja henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU), joiden suuntaisesti hän jatkaa kohti tavoitettaan, eli osaamisensa tunnustamista.

Polku 3: Opiskelijalla (n = 2, 3 %) voi olla hyvinkin paljon aikaisemmin hankittua osaamista, joka on voinut syntyä esimerkiksi, työn, harrastusten, järjestö-

toiminnan yms. kautta. Hän on esimerkiksi toteuttanut tutkinnon suorittajien kanssa henkilökohtaistamistoimenpiteitä ja toteuttanut tutkintasuoritusten arvioijien perehdyttämistä. Hän raportoi edellä mainituista, esittää omaa pohdintaa ja toimintansa arviointia. Vaadittavasta osaamisesta ei kuitenkaan aina ole saatavissa luotettavaa dokumentaatiota. Tässä tapauksessa opiskelijan kanssa yhteistyössä laaditaan hänelle ensin HENSU ja hänelle järjestetään tilaisuus/tilaisuuksia osoittaa osaamisensa ilman valmistavaa koulutusta.

Polku 4: Opiskelija ($n = 2, 3$ %) kykenee kiistattomasti osoittamaan osaamisvaateissa vaaditun osaamisen luotettavin dokumentein ja sen, että aikaisemmin hankittu osaaminen on ajantasaista ja osaamisen osoittavat dokumentit on jo aikaisemmin arvioitu. Tässä tapauksessa osaamista esitetään tunnustettavaksi. Kyseessä on harvinainen polkutyyppi, joka muodostuu esimerkiksi siitä, että opiskelija; on toiminut tutkintotoimikunnassa useamman kauden; on ollut järjestämässä tutkintotilaisuuksia näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmaa noudattaen; on myös perehdyttänyt tutkinnon suorittajia sekä työelämän edustajia näyttötutkintoihin liittyviin asioihin, mm. arviointiin, sekä toiminut näyttötutkinnon vastuuhenkilönä. Kaikista edellä mainituista toimista löytyy luotettavat todistukset.

Kohdejoukko

Kohdejoukkona ovat Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa vuonna 2010 ja 2011 opintonsa aloittaneet ja syyskuuhun 2011 mennessä valmistuneet näyttötutkintomestarit. Taulukko 1 havainnollistaa kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakauma sekä keski-ikä.

Havaitaan, että kohdejoukkona olevat näyttötutkintomestariopiskelijat ovat elämää nähneitä ammatillisia opettajia, joiden keski-ikä on 45 vuotta. Sukupuoli- ja ikäjakaumat ovat tasaisia. Näyttötutkintomestarit (Salo 2004, 40-44, 69-70, 78-80) toimivat vastuuhenkilöinä näyttötutkintomuotoisesti toteutettavien ammatillisten perustutkintojen sekä ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen parissa. He ovat aikuisia ammatinopettajia, joilla usein on pitkä työkokemus ammattialalta, mutta muodollinen näyttötutkintomestarin pätevyys puuttuu. Perusteena niin näyttötutkintomestariohjelmaan hakeutumiselle, kuin yleensä näyttötutkintojärjestelmässä opiskeleville aikuisille saattaa olla tarve saada aikaisemmin hankittu osaaminen tunnustetuksi (Kangasniemi, Lilja & Savaja 2011, 53). Toisaalta taustalla voi olla myös kiinnostuneisuus erilaisiin ja monipuolisempiin työtehtäviin ja tarve oman osaamisen laajentamiseen (Kangasniemi ym. 2011, 53). Näyttötutkintomestariopintoihin hakeutuminen saattaa johtua myös siitä, että koulutuksen/tutkinnon järjestäjä

Taulukko 1. Kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakauma ($n = 67$)

Aloittaneet	Naisia	%	Keski-ikä	Miehiä	%	Keski-ikä	Kaikkien keski-ikä
67	36	54	46	31	46	43	43

haluaa kouluttaa henkilöstöään varautumalla tulevaisuuteen, koska näyttötutkintojärjestelmän roolia pyritään vahvistamaan (Hallitusohjelma 2011, 35). Myös Opetushallitus (2011, 40) suosittelee, että vähintään yksi näyttötutkinnon osan arviointiesityksen tekemiseen osallistuneista henkilöistä on suorittanut näyttötutkintomestarin koulutuksen.

Menetelmät

Kuvaamme kyselystä syntyneen aineiston avulla millaisia käsityksiä kohdejoukolla on siitä, miten hakeutumisasihe on heidän osaltaan toteutunut. Lopuksi pohdimme, mitä esittämämme näkemykset voisivat merkitä hakeutumisasiheen onnistumisessa.

Kysely lähetettiin kaikkiaan 67 näyttötutkintomestarille. Vastanneet edustavat eri ammattialojen ammatillisia opettajia Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueelta. Kyselyyn vastasi 49 näyttötutkintomestaria. Vastausprosentti oli 73.1 %. Vastanneista 26 oli naisia ja 23 miehiä. Taulukko 2 havainnollistaa vastannei-

den työ-, opetus- ja näyttötutkintoasioista saatua kokemusta.

Vastanneet olivat työ- ja opetuskokemukseltaan varsin kokeneita, mikä on tyypillistä näyttötutkintomestari-taustan omaaville (ks. myös Salo 2004; 2008). Vähintään neljä vuotta opetuskokemusta oli 61 %:lla. Vastanneista 60 % edusti yli kuuden vuoden työkokemusta. Vastajilla oli suhteellisen vähän kokemusta näyttötutkintotoiminnasta. Heistä 73 %:lla oli siitä enintään kolmen vuoden kokemus.

Kaikkiaan kohdejoukolla voi katsoa olevan varsin laaja kokemus opetustyöstä ja omalta ammattialaltaan, mutta ei niinkään näyttötutkintoihin liittyvistä asioista. Kun näyttötutkintotoimintaan liittyvää kokemusta puuttuu, se selittää, miksi opintopolku 1 on tällä kertaa valitsemalla opintopolku. Olemme jo aiemmin kuvassa 3 esittäneet opintopolkujen synnyn ja havainnollistaneet, mikä opintopolku syntyy silloin kun aikaisemmin hankittua osaamista ei ole, tai hankittu osaaminen ei ole relevanttia.

Taulukko 2. Vastajien työ-, opetus- ja näyttötutkintoasioihin liittyvä kokemus

	Kokemus opetustyöstä		Kokemus näyttötutkintotoiminnasta		Opettaman alan työkokemusta	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ei ollenkaan	4	8.2	8	16.3	2	4.2
1 - 3 vuotta	15	30.6	28	57.1	6	12.5
4 - 6 vuotta	7	14.3	9	18.4	11	22.9
7 - 10 vuotta	7	14.3	3	6.1	5	10.4
Yli 10 vuotta	16	32.7	1	2.0	24	50.0
Yhteensä	49	100.0	49	100.0	49	100.0

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella ZEF-arviointityökalun (Ammatilliset opettajakorkeakoulut 2008) avulla. Lomakkeen 34 kysymyksestä kahdeksan olivat kohdejoukkoa kuvaavia taustakysymyksiä. Viiden hakeutusvaihetta mittaavan kysymyksen avulla puolestaan pyrittiin kartoittamaan vastanneiden kokemuksia hakeutusvaiheen onnistumisesta. Tässä artikkelissa keskitymme tarkastelemaan ainoastaan noita viittä kysymystä, jotka olivat seuraavat:

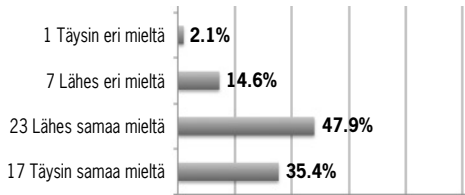
1. Toimiko koulutuksen alussa laatimani itsearviointi osaamisen tunnistamisen välineenä?
2. Tehtiinkö osaamisen tunnustaminen yhdessä vastuukouluttajan kanssa?

3. Arvioitiinko henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joissa edellytetyn ammattitaidon voi osoittaa suoraan? (polut 3 ja 4)
4. Arvioitiinko henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joihin hankin lisää ammattitaitoa? (polut 1 ja 2)
5. Osoitinko osaamiseni oman suunnitelmani mukaan?

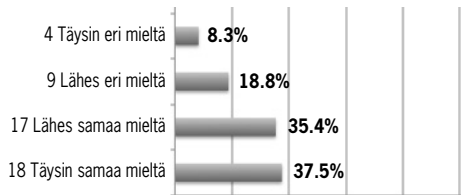
Tulokset

Seuuraavassa kuvassa 4 on viisi osaa, joissa on esitetty vastanneiden näkemyksiä siitä, miten hakeutusvaihe on heidän kohdallaan toiminut.

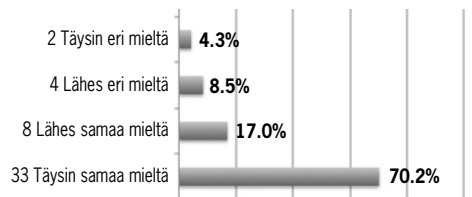
1. Koulutuksen alussa laatimani itsearviointi toimi osaamisen tunnistamisen välineenä.

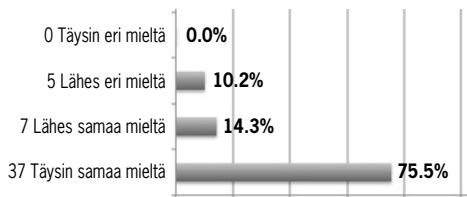
2. Osaamisen tunnustaminen tehtiin yhdessä vastuukouluttajan kanssa.

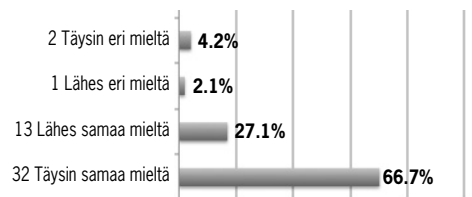
3. Henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella arvioitiin näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joissa edellytetyn ammattitaidon voi osoittaa suoraan.

4. Henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella arvioitiin näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joihin hankin lisää ammattitaitoa.

5. Osoitin osaamiseni oman suunnitelmani mukaan.

Kuva 4. Vastanneiden näkemykset hakeutusvaiheen toteutumisesta

Kuvan 4 osan viisi jakauma osoittaa, että 93.8 % vastanneista oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että he olivat osoittaneet osaamisensa tekemänsä suunnitelman (Hensu) mukaan. Suunnitelman ovat ohjaajat hyväksyneet ennen osaamisen osoittamisen aloittamista, sen toteutumista on seurattu jatkuvan ohjaamisen avulla. Voidaan siis havaita, että opiskelijoiden hakeutumisasiässä syntynyt opintopolku on toteutunut suunnitelman mukaan. Hyvin suunniteltu ja ohjattu hakeutumisasiä näyttää vastanneiden kohdalla johtaneen onnistuneeseen oppimistulokseen. Kuvan 4 osien 1 ja 2 jakaumat puolestaan osoittavat sen, että vastanneet olivat pääosin samaa mieltä siitä, että koulutuksen alussa tehty aikaisemmin hankitun osaamisen kartoitus tehtiin heidän kanssaan yhteistyössä. He olivat pääosin myös samaa mieltä siitä, että osaamisen kartoitus toimi heidän kohdallaan osaamisen tunnistamisen välineenä. Ilman alkukartoitusta on hankala suunnitella opiskelijalle relevanttia opintopolkua. Kuvan 4 jakaumista 3 ja 4 voidaan päätellä, että vastanneet kokevat tärkeäksi, että osaamisen tunnistaminen ja tunnistaminen tehdään yhteistyössä heidän kanssaan.

Tarkastelua

Olemme jo aiemmin kiinnittäneet huomiotamme henkilökohtaistamisen hakeutumisasiäheeseen. Olemme havainneet (Salo 2011; Salo & Korkala 2011 ja Salo 2008), että hakeutumisasiähe onnistuminen on ydintärkeää, mikäli aiomme onnistua henkilökohtaistamistyössä. Havainnoissamme on myös mukana yli kymmenen vuoden mukanaan tuomia omia kokemuksiamme. Jotta henkilökohtaistaminen onnistuisi, olemme jä-

sentäneet alapuolelle muutamia hakeutumisasiähe onnistumiseen liittyviä havaintojamme:

1. *Osaamisvaatimukset tulee selkeästi kuvata kirjallisesti ja on tärkeää, että ne on konkretisoitu tekojen tasolle. Osaamisvaatimukset löytyvät tutkinnon/opintojen perusteista. Jos osaamisvaatimuksia ei ole, niin ne pitää tehdä.*
2. *Osaamiskuvauksista tulee laatia osaamisperusteiset opetussuunnitelmat. Niissä tulee olla määriteltyä osaamisvaatimukset ja osaamiskuvaukset arviointikriteereineen. Mikäli jokin noista edellä mainituista puuttuu, niin hakeutumisasiähetta ei voida hoitaa asianmukaisesti.*
3. *Hakeutumisasiäheessä osaamisen tunnistamisen välineenä on hyvä käyttää haastattelun yhteydessä tehtävää kartoitusta. Kartoituksen tuloksia tulee verrata osaamisvaatimuksiin. Kartoituksesta syntyy opiskelijalle oma henkilökohtaistamista koskeva asiakirja. Asiakirja on opiskelijalle visio omasta oppimispolustaan. Edellä mainittua asiakirjaa voidaan kutsua myös opiskelijakohtaiseksi tutkinnon suorituspoluksi.*
4. *Olemme havainneet myös, että AHOT-toimintaan perustuva järjestely tuottaa meille strategian siitä, miten toimimme valitessamme ohjaus- ja opetusmenetelmiä opiskelijan tarpeisiin sopivaksi.*
5. *Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa oleellista on se, että ohjaamme opiskelijaa tunnistamaan sekä aikaisempaa että nykyistä osaamistaan. Hakeutumisasiähe onnistuminen edellyttää systemaattista ohjausta, sekä opiskelijan itseohjautuvaa sitoutumista oppimisprosessiinsa (Salo & Korkala 2011, 18-20).*

Ohjaustyön kannalta hakeutumisvaiheessa on ensisijaisesti kyse siitä, miten voimme parhaalla mahdollisella asiakaslähtöisellä tavalla edistää opiskelijamme oppimispolun syntyä. Hakeutumisvaiheen tuloksena myös meille ohjaajille ja organisaatiollemme syntyy strategia jokaisen opiskelijan kohdalle. Strategia vastaa tässä tapauksessa kysymykseen: ”Miten kulloisenkin opiskelijan kannalta järkevimmin toimien oppimispolku realisoituisi”. Strategia jokaiselle opiskelijalle lähtee liikkeelle hakeutumisvaiheesta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. *Hakeutumisvaihe on strategian ja vision luontovaihe. Strategia toteutetaan jokaiselle opiskelijalle järjestämällä hänelle osaamisen osoittamistilaisuuksia ja tarvittavaa osaamisen hankkimista hänen tarpeensa mukaan.*

Hahmottelemallamme jäsenyyksellä on yhtymäkohtia myös samoihin havaintoihin, joita esimerkiksi Willox ja Brown (2002) ja Keurulainen (2006, 24-25) painottavat. He toteavat, että osaamisvaatimusten tulee olla selkeitä ja kirjallisesti tuotettuja sekä ymmärrettäviä ja ohjauksen rooli on merkittävä henkilökohtaisamisen onnistumisessa. Myös Raivola 2000 edellyttää, että kaiken koulutuksen tulee olla opiskelijan kannalta relevanttia, ja hakeutumisvaiheessa pyrimme juuri tuohon opiskelijälähtöisyyteen.

Lähteet

Ammatilliset opettajakorkeakoulut ja Opetushallitus 2008. *Zef* arviointityökalu näyttötutkintomestariohjelman arviointiin.

Haltia, P. & Jaakkola, R. 2009. Tunnetta ja osaamisen tunnustamista. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola (Toim.), *Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen*. Helsinki. Haaga-Helia, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Puheenvuoroja 5/ 2009, 6-8.

Kangasniemi, M., Lilja, R. & Savaja, E. 2011. Näyttö ratkaisee? Tutkimus näyttötutkintojen

työelämävaikutuksista teknologiateollisuudessa. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos. Raportteja 20.

Keurulainen, H. 2006. Osaamisen arviointi.

Teoksessa: A. Niskanen, A. Lepänjuuri & T.

Rautio (Toim.), *Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen korkea-asteella*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 24-25.

Näyttötutkinto-opas 2011. Helsinki: Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:4, 40.

Opetushallitus 2011. Wera tietokanta. Web-portointipalvelu.

Preskill, H. & Torres, R.T. 1999. *Evaluative inquiry for learning in organizations*. Thousand Oaks. CA: Sage.

Raivola, R. 2000. *Tehoa vai laatua koulutukseen?* Helsinki. WSOY.

Rehtorineuvostot 2009. *Oppimisesta osaamiseen: Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen*. Työryhmäraportti. Suomen Yliopistojen rehtorien neuvosto ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, 10.

Salo, J. 2004. *Näyttötutkintojen kehittämiskoulutuksen vaikuttavuus Pohjois-Suomessa*. Acta Universitatis Tamperensis 1041, 40-44; 69-70; 78-80.

Salo, J. 2008. *Aikaisemman osaamisen tunnustaminen näyttötutkintomestariohjelmassa*. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (Toim.), *Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta*. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja: Kansanvalistusseura.

Salo, J. 2011. *Hakeutumisvaihe aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisessa ja tunnustamisessa: visio oppijalle ja strategia organisaatiolle*. Teoksessa R. Metsänen & K. Matinheikki-Kokko (Toim.), *Lokaaleja ja globaaleja kohtaamisia sosi-aali- ja terveysalalla*. Hämeen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, 127-133.

Salo, J. & Korkala, H. 2011. *Matkalla näyttötutkintomestariksi*. OAMK, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Näyttötutkintomestariohjelma. Oulu.

Salo, J. & Korkala, H. 2011. ”Etkö auttaa vois, mulla asiaa ois”. Lähde liikkeelle- Alvar. Helsinki.

Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma. Valtioneuvoston kanslia, 35.

Willox, J. & Brown, R. 2002. *Accreditation of prior and experimental learning. A student guide*. Bradford College. UK Center for Materials Education.